
Vergaderjaar 2005-2006

30303 Staat van de Europese Unie 2005-2006

**A BRIEF VAN DE MINISTERS VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN
WETENSCHAP EN VAN DE MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN**

Den Haag, 7 september 2006

Bijgaand bieden wij u de notitie Europa in het Nederlandse onderwijs aan. Met deze notitie beogen wij mede een antwoord te geven op de moties Van Baalen c.s. (30300V, nr. 54 d.d. 24 november 2005) en de motie Schuyer c.s. (EK XXX-A d.d. 6 december 2005).

De minister van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschap,

De minister van Buitenlandse
Zaken,

Maria J.A. van der Hoeven

Dr. B.R. Bot

EUROPA IN HET NEDERLANDSE ONDERWIJS

INLEIDING

Een belangrijk doel van het proces van Europese integratie is burgers in staat te stellen om zich vrij te kunnen bewegen in de Europese Unie en te wonen en werken waar zij dat willen. Het integratieproces is tot voor kort in belangrijke mate gericht geweest op het wegnemen van belemmeringen hierbij. Maar de realisatie van het vrij verkeer van personen kan pas ten volle worden benut als ook burgers zelf zich voldoende toegerust voelen om deze kansen aan te grijpen. Adequate democratische controle op Europese beleidsvorming vergt eveneens dat burgers in staat worden gesteld zich actief in het debat te roeren. Zo heeft het burgerschap een extra dimensie gekregen, namelijk een Europese. Een belangrijk element van het burgerschap is kennis. Onder meer in de motie-Van Baalen c.s. (30300V, nr. 54 d.d. 24 november 2005) is erop gewezen dat de kennis over de Europese Unie onder de Nederlandse bevolking gering is en dat deze lacune het maatschappelijke debat over Europese integratie belemmert. In de aanloop naar en na afloop van het referendum over het grondwettelijk Verdrag op 1 juni 2005 zijn diverse onderzoeken¹ gedaan die deze constatering bevestigen. Tevens heeft een recent onderzoek (bijlage bij Notitie Kabinetsanalyse Europese bezinningsperiode, kamerstuk 30303, nr. 20 d.d. 19 mei 2005), uitgevoerd door het ministerie van Buitenlandse Zaken aangetoond dat er ook vanuit de bevolking een grote behoefte bestaat aan meer aandacht voor Europa in het onderwijs. Het kabinet werkt aan een structureel betere informatievoorziening over Europese samenwerking. Eén van de activiteiten op dit terrein is het beter verankeren van Europa in het onderwijs. In deze brief worden de recente initiatieven met betrekking tot Europa en het onderwijs uiteen gezet. De nadruk ligt daarbij op de initiatieven van het kabinet. Gezien de aard van het Nederlandse onderwijsstelsel, waarin een grote verantwoordelijkheid voor de vormgeving van het onderwijs bij scholen zelf ligt, komen ook initiatieven van anderen aan de orde. Met deze brief beogen wij tevens een antwoord te geven op de moties Van Baalen c.s. d.d. 24 november 2005 en de motie Schuyer c.s. (92498, XXX-A d.d. 6 december 2005) waarin wordt opgeroepen tot respectievelijk het presenteren van concrete voorstellen om de kennis van de Europese integratie in het algemeen en Europese staatkunde in het bijzonder in het curriculum van het primaire en het secundaire onderwijs te verankeren en de huidige kerndoelen en eindtermen dienovereenkomstig aan te passen; en om het initiatief te nemen om maatschappelijke partijen op te dragen de kerndoelen over Nederlands en Europees burgerschap uit te werken en deze voldoende te faciliteren. Het kabinet voelt zich door deze moties gesteund in zijn inzet eraan bij te dragen dat alle Nederlandse scholieren aan het einde van hun schoolloopbaan beschikken over voldoende kennis en vaardigheden om als burger te kunnen functioneren in Europa.

VAN WET TOT ONDERWIJS IN DE KLAS

In de afgelopen jaren is gewerkt aan een betere verankering van Europa in het onderwijs. Dit wordt hieronder nader toegelicht. De verplichte kaders van de wet en de kerndoelen voor zowel primair als voortgezet onderwijs zijn zó vormgegeven dat Europa en Europees burgerschap op meerdere manieren en momenten terugkomen in het onderwijs. Aan het einde van hun schoolloopbaan in het voortgezet onderwijs moeten leerlingen voldoen aan eindtermen; voor diverse vakken vormt 'Europa' een onderdeel van de eindtermen. Kerndoelen en eindtermen worden omgezet in leerlijnen; doorgaans gebeurt dit door de Stichting Leerplanontwikkeling (SLO). Leerlijnen zijn niet verplicht, maar bieden een richtsnoer voor scholen om het onderwijs vorm te geven en voor uitgevers om leermiddelen te ontwikkelen. Binnen de kaders van wet, kerndoelen en eindtermen bepalen scholen zelf hoe zij invulling geven aan hun onderwijs, welke leermiddelen zij hun leerlingen aanbieden. Deze ruimte voor de school past bij de besturingsfilosofie die voor het gehele onderwijs gehanteerd wordt. Wij

¹ Bv: EOS Gallup Europe in opdracht van de Europese Commissie: *The European Constitution: post-referendum survey in The Netherlands* (veldwerk: 2-4 juni 2005, publicatie: juni 2005); TNS Opinion & Social in opdracht van de Europese Commissie: *Eurobarometer 64: public opinion in the European Union* (veldwerk: oktober-november 2005, publicatie: juni 2006).

regelen wát de ononderhandelbare normen zijn, scholen regelen hóe die vorm krijgen in het onderwijs en de inspectie ziet toe op naleving. Maatschappelijke organisaties zijn en worden betrokken in alle schakels van de keten van kerndoel tot leermiddel, van eindterm tot de manier waarop leerlingen lesstof tot zich nemen.

Primair onderwijs – specifieke wet- en regelgeving

Kerndoelen geven aan wat elke leerling aangeboden moet krijgen binnen het onderwijs.

Onlangs zijn de kerndoelen voor het primair onderwijs aangepast. Het aantal kerndoelen is drastisch teruggebracht, en daarbinnen heeft Europa zowel relatief als absoluut een sterkere positie gekregen. Kerndoelen in het domein ‘Oriëntatie op jezelf en op de wereld’ verwijzen naar Europa in het onderwijs:

36 *De leerlingen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger.*

47 *De leerlingen leren de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving te vergelijken met die in omgevingen elders, in binnen- en buitenland, vanuit de perspectieven (...) werken, bestuur, (...) cultuur en levensbeschouwing. In ieder geval wordt daarbij aandacht besteed aan twee lidstaten van de Europese Unie en twee landen die in 2004 lid werden (...).*

50 *De leerlingen leren omgaan met kaart en atlas, beheersen de basistopografie van Nederland, Europa en de rest van de wereld en ontwikkelen een eigentijds geografisch wereldbeeld.*

Voortgezet onderwijs – specifieke wet- en regelgeving

Op 23 mei 2006 is de regeling onderbouw voortgezet onderwijs (Kamerstukken 2005 - 2006 I, 30 323, nr. A) door de Eerste Kamer aangenomen. Deze regeling vormt de wettelijke basis voor de kerndoelen onderbouw voortgezet onderwijs vanaf 1 augustus 2006. Met kerndoelen wordt wettelijk vastgelegd wat alle leerlingen op alle scholen in de onderbouw van het voortgezet onderwijs (de eerste twee leerjaren) moeten leren. Hiermee worden dus alle leerlingen van 12 – circa 14 jaar bereikt. Evenals voor het basisonderwijs geldt voor het voortgezet onderwijs dat het aantal kerndoelen wordt verminderd. Bovendien zijn de 58 nieuwe kerndoelen voor de onderbouw veel globaler geformuleerd dan voorheen. Europa komt echter expliciet en prominent naar voren (Kamerstukken 2005-2006, 30 590.nr.A/1). Het gaat specifiek om de volgende kerndoelen:

38 *De leerling leert een eigentijds beeld van de eigen omgeving, Nederland, Europa en de wereld te gebruiken om verschijnselen en ontwikkelingen in hun omgeving te plaatsen.*

45 *De leerling leert de betekenis van Europese samenwerking en de Europese Unie te begrijpen voor zichzelf, Nederland en de wereld.*

Daarnaast komt Europa meer impliciet in andere kerndoelen naar voren. De leerling leert de relatie te leggen tussen de gebeurtenissen en ontwikkelingen in de 20^e eeuw (waaronder de Wereldoorlogen) en de hedendaagse ontwikkelingen.

Ook in eindtermen bij de verschillende bovenbouwprogramma's komt 'Europa' nadrukkelijk naar voren. In alle profielen (havo / vwo) is, in het gemeenschappelijke deel, het vak maatschappijleer (havo, 160 uur) of het vak maatschappijleer en geschiedenis (vwo, 200 uur) verplicht. (De totale studielast voor de 2^e fase havo is 3200 uur over 2 jaar en voor vwo 4800 uur over 3 jaar.) Ook in de bovenbouw van het vmbo is het vak maatschappijleer 1 voor alle leerlingen verplicht (80 uur). Bij maatschappijleer moet een leerling bijvoorbeeld kunnen "uitleggen hoe politieke beleids- en besluitvormingsprocessen in Nederland worden beïnvloed door de politieke, economische en culturele verwevenheid van de internationale samenleving".

Leerlingen die kiezen voor een economisch, cultureel en/of maatschappelijk georiënteerd(e) profiel of sector, hebben naast maatschappijleer nog andere vakken waarin 'Europa' aan de orde komt. In het profiel Cultuur en Maatschappij (havo en vwo) zijn de vakken geschiedenis en (in havo) economie 1

verplicht, in het profiel Economie en Maatschappij (havo en vwo) de vakken geschiedenis, economie en aardrijkskunde. In de sector Zorg en welzijn (vmbo) is, naast het vak maatschappijleer 1, één van de vakken wiskunde, maatschappijleer 2, geschiedenis en staatsinrichting en aardrijkskunde verplicht, in de sector Economie (vmbo) het vak economie. Het aantal uren varieert per vak, maar loopt van ongeveer 160 uur (aardrijkskunde in de vmbo-sector Zorg en Welzijn) tot 360 uur voor geschiedenis in het vwo-profiel Cultuur en Maatschappij².

De eindtermen worden periodiek door vakinhoudelijke commissies en de SLO ontwikkeld en door de Minister van OCW vastgesteld. Dit gebeurt gemiddeld eens in de 5 à 7 jaar. De eindexamenprogramma's vwo/havo zijn net aangepast (inwerkingtreding 1 augustus 2007; Kamerstuk 29 800 VIII, nr. 192) en voor het vmbo wordt daaraan gewerkt (ook inwerkingtreding 1 augustus 2007). In de eindtermen van alle relevante vakken (en de nadere uitwerking daarvan voor centraal examen en schoolexamen) komt Europa uitgebreid aan de orde. Het betreft de vakken: maatschappijleer, geschiedenis, aardrijkskunde, economie en de moderne vreemde talen. Bij maatschappijleer voor havo en vwo is het uitgangspunt burgerschap, waaronder Europees burgerschap³.

Europees burgerschap – primair onderwijs (PO) en voortgezet onderwijs (VO)

Naast versterking van de Europa-dimensie in het onderwijs heeft het vorige kabinet zich zeer ingespannen voor verankering van burgerschap in het basis- en voortgezet onderwijs. Ook dit kabinet meent dat burgerschap een onontbeerlijk onderdeel is van de vorming van jongeren tot volwaardige burgers. Dit moet zijn weerslag vinden in het onderwijs. Onlangs is wettelijk vastgelegd (in artikel 8 WPO, artikel 11 WEC en artikel 6 en 17 WVO) dat scholen aandacht moeten besteden aan actief burgerschap en sociale integratie (Wet van 9 december 2005, Stb. 678; op 1 februari 2006 in werking getreden op grond van het Besluit van 13 januari 2006, Stb. 36). Hiermee wordt wettelijk verankerd dat het onderwijs er mede van uit gaat dat leerlingen opgroeien in een pluriforme samenleving, dat het onderwijs mede is gericht op het bevorderen van actief burgerschap en sociale integratie, en dat het onderwijs er mede op is gericht dat leerlingen kennis hebben van en kennismaken met verschillende achtergronden en culturen van leeftijdgenoten. Dit is ook neergelegd in de kerndoelen, die aangeven wat de scholen de leerlingen moeten aanbieden. Vanaf 1 augustus 2006 zal de inspectie in het reguliere onderwijstoezicht toezien op de manier waarop scholen de opdracht met betrekking tot actief burgerschap en sociale integratie vervullen. Tevens dient het aanbod invulling te geven aan de in dit verband relevante kerndoelen. Eén van de kerndoelen die in het toezichtkader expliciet worden genoemd, is kerndoel 45: "De leerling leert de betekenis van Europese samenwerking en de Europese Unie te begrijpen voor zichzelf, Nederland en de wereld." In het toezichtskader van de inspectie is de volgende tekst opgenomen:

"Basiswaarden en de democratische rechtsstaat:

de school heeft een structureel aanbod dat zich richt op de overdracht van basiswaarden.

De school heeft een structureel aanbod dat zich richt op de overdracht van kennis, houdingen en vaardigheden die nodig zijn om als burger in een democratische rechtsstaat te functioneren, met inbegrip van kennis over de hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting"

Burgerschap kent verschillende niveaus. Zo is er schoolburgerschap, maatschappelijk burgerschap, staatsburgerschap en Europees burgerschap. Die Europese dimensie is een belangrijk aspect van burgerschap.

De SLO deelt die mening. In het leerplan burgerschapsvorming van de SLO, opgesteld op basis van de kerndoelen en in opdracht van OCW, zijn Europa en Europees burgerschap veelvuldig opgenomen. Een voorbeeld: "...Wel wordt gewezen op de Nederlandse cultuur en het belang van de Europese

² Zie hiervoor ook: <http://www.tweedefase-loket.nl/informatie/studielast.php>

³ De meest actuele tekst mét de uitwerkingen voor het centraal examen (zgn. syllabi) zijn te vinden op www.eindexamen.nl De uitwerkingen voor het schoolexamen zijn te vinden op www.slo.nl.

dimensie. Uit de beschrijving van burgerschap (...) kan ook al worden afgeleid dat er verschillende gemeenschappen zijn waarop burgerschap zich kan richten. Dit kan worden uitgebreid tot een breed scala: de eigen familie, de buurt, de school, de sociaal-culturele groep, de eigen stad of regio, een groep geestverwanten, het land waar men woont en/of waar men zich mee verbonden voelt, de Europese Unie, tot de hele mensheid, zoals bij het concept wereldburgerschap”.

Ook de Stichting Kennisnet, de internetorganisatie voor het onderwijs, draagt een steentje bij⁴. Binnen de website over burgerschap is er een onderscheid gemaakt tussen de verschillende niveaus. Leerlingen, leerkrachten en ouders kunnen informatie vinden over onderwijs in Europa, Europa in het onderwijs en Europees burgerschap.

Naast kerndoelen, het werk van de SLO en Stichting Kennisnet, biedt het kabinet nog andere handreikingen voor (Europees) burgerschap. Dan gaat het om lesmateriaal, middelen voor competentie management of andere projecten die helpen de kerndoelen te realiseren.

Het KPC (Katholiek Pedagogisch Centrum) in Den Bosch verzamelt bijvoorbeeld in opdracht van OCW goede initiatieven die scholen voor primair en voortgezet onderwijs op het gebied van (Europees) burgerschap en sociale integratie al hebben ontwikkeld. Daarnaast zullen zij in opdracht van OCW enkele goede projecten ondersteunen en begeleiden bij het zoeken naar brede, overstijgende samenwerking (tussen scholen en/of besturen en/of andere instellingen).

Verder is op voorstel van Nederland in het voorstel voor het EU programma ‘Burgers voor Europa’ (2007-2013, document 09575) vastgelegd dat ook onderwijsorganisaties hierin kunnen participeren. Het programma beoogt actief Europees burgerschap te bevorderen door internationale samenwerkingsverbanden en ontmoetingen.

Taalonderwijs in het primair en voortgezet onderwijs

Talenkennis draagt naar verwachting bij aan de mobiliteit van de leerling binnen Europa en de wereld. Meertaligheid is een wezenskenmerk van Europa. Het is van belang voor kennis over andere landen, voor het zich vrij kunnen bewegen en voor het wonen en werken binnen de Europese Unie.

In de onderbouw van het voortgezet onderwijs is de Engelse taal voor alle leerlingen verplicht, een tweede moderne vreemde taal (in principe Frans of Duits) is dat voor bijna alle leerlingen (ongeveer 85%; deze verplichting is er alleen voor leerlingen in de basisberoepsgerichte leerweg van het vmbo niet). Voor leerlingen die havo / vwo doen (40% van de leerlingen) zijn drie moderne vreemde talen verplicht (naast het Engels, in principe Frans en Duits).

Naast het verplichte taalonderwijs zijn in de afgelopen periode de mogelijkheden voor scholen verruimd om te kiezen voor meer onderwijs in de vreemde talen dan strikt noodzakelijk wordt geacht op grond van de kerndoelen. Op 28 juni 2005 heeft uw Kamer gestemd over wetsvoorstel 29 959, dat onder andere handelt over het invoeren van de mogelijkheid dat het primair onderwijs mede de Duitse of Franse taal aanbiedt. Op 22 maart 2006 is het wetsvoorstel van kracht geworden. Voorts is er een proefperiode van drie schooljaren om te onderzoeken of er behoefte is bij basisscholen om Spaanse les aan te bieden, lesmateriaal te ontwikkelen en ervaring op te doen met het aanbieden van Spaans aan leerlingen in de basisschoolleeftijd. In samenwerking met organisaties uit het maatschappelijk middenveld zijn diverse projecten opgezet om het taalonderwijs te versterken. Zo is het Europees Platform⁵ gevraagd om een proefproject te starten met en voor basisscholen die Spaans als moderne vreemde taal in het reguliere curriculum willen geven. Op veertig scholen loopt in de periode 2004-2008 het ‘LinQ’ project om het talenonderwijs Frans en Duits in het basis- en voortgezet onderwijs te versterken. In de grensregio’s lopen ook diverse samenwerkingsprojecten gericht op versterking van het taalonderwijs.

⁴ Zie hiervoor <http://burgerschap.kennisnet.nl/ineuropa>

⁵ Het Europees Platform stimuleert in opdracht van het ministerie van OCW de internationalisering van het primair en voortgezet onderwijs. Het versterken van de Europese dimensie in het onderwijs is daar een belangrijk onderdeel van.

Leermiddelen

Hoe scholen invulling geven aan de kerndoelen, is aan de scholen zelf. Scholen hebben zelf budget om leermiddelen in te kopen. In de praktijk bieden de grote uitgevers de school per leergebied een complete reeks leermiddelen, gebaseerd op de kerndoelen. De website van de Stichting Kennisnet biedt lesmaterialen aan over Europa⁶.

Daarnaast zijn er leermiddelen te vinden op het leermiddelenplein op de website van de SLO⁷. Een belangrijke uitdaging bij het ontwikkelen van lesmiddelen over het Europese integratieproces is de materialen actueel te houden. Niet alleen is het inhoudelijk relevant dat informatie die verwerkt is in leermiddelen up-to-date en dus accuraat is, ook wordt lesgeven over Europese integratie aantrekkelijker als gebruikte lesmaterialen beter aansluiten op de actualiteit. Om deze reden heeft het ministerie van Buitenlandse Zaken in 2005 het initiatief genomen om een website te ontwikkelen met actuele lesmaterialen die gratis gedownload kunnen worden: www.europaeducatief.nu. Op deze site vinden docenten en leerlingen van primair en voortgezet onderwijs actuele lesmaterialen over Europa met bijbehorend beeldmateriaal, die aansluiten op bestaande lesmethoden. Ook kunnen aanvullende lesmaterialen besteld worden. De doelgroepen van www.europaeducatief.nu zijn het primair onderwijs, havo en vwo. De lesmaterialen zijn met name gericht op de vakken economie, aardrijkskunde, maatschappijleer en geschiedenis, zijn gekoppeld aan actuele Europese thema's en worden maandelijks vernieuwd. Ook wordt duidelijk aangegeven op welke wijze de lessuggesties aansluiten op het onderwijscurriculum. In de loop van 2006 zal ook voor het vmbo materiaal op de website verschijnen.

Het Europees Platform geeft een aantal publicaties uit, waaronder de werkbladen *Europa Actueel*. Via deze werkbladen maken leerlingen zelfstandig, actief en kritisch kennis met Europa, de Europese Unie en de EU-landen. De handleiding voordocenten geeft ideeën voor het inzetten van de bladen (zowel los als in samenhang), en bevat ook antwoorden op de opdrachten. De werkbladen *Europa Actueel* zijn zo samengesteld, dat de leerlingen weinig of geen instructie nodig hebben en zelfstandig de opdrachten kunnen uitvoeren. In 2006 worden werkbladen *Europa Actueel* voor midden- en bovenbouw basisonderwijs ontwikkeld en in 2007 voor de bovenbouw voortgezet onderwijs.

Verder wordt via het Europafonds, een subsidieinstrument van het ministerie van Buitenlandse Zaken, prioritair voorrang gegeven aan projectvoorstellen die zich richten op Europa in het onderwijs. Daartoe kan ook de ontwikkeling van lesmaterialen behoren. Zo heeft in de eerste deel van het Europafonds in 2006 de Citogroep subsidie ontvangen voor de ontwikkeling van lespakketten met opdrachtenmateriaal voor het voortgezet onderwijs (onderbouw en bovenbouw vmbo, havo, vwo).

De nieuwe regelgeving voor de onderbouw VO maakt het vanaf 1 augustus 2006 mogelijk dat het onderwijs in de onderbouw van het voortgezet onderwijs op meer verschillende manieren wordt aangeboden dan alleen 'traditioneel' vakmatig. Zo wordt het ook mogelijk het onderwijs in bredere leergebieden aan te bieden. 'Europa' blijkt bij uitstek een onderwerp te zijn dat zich leent voor deze bredere leergebieden, omdat het hierbij gaat om kennis vanuit verschillende vakgebieden, zoals aardrijkskunde, geschiedenis en economie. Zowel op het niveau van leermiddelen als op het niveau van de dagelijkse onderwijspraktijk kunnen zo verbanden gelegd worden tussen de verschillende vakken. De nieuwe leermiddelen van de educatieve uitgevers zijn op de nieuwe kerndoelen toegespitst (dit zijn immers de nieuwe wettelijke kaders), en besteden ruim aandacht aan het onderwerp 'Europa'. In het kader van de nieuwe wettelijke bepalingen voor de onderbouw voortgezet onderwijs is ook een, mede door OCW gefinancierd, project gestart om (experimentele) leermiddelen te ontwikkelen voor bredere leergebieden⁸. Goede voorbeelden hiervan zijn de lesmethoden 'Europa en de Europese Unie'⁹

⁶ Zie hiervoor de volgende domeinen op de website: <http://burgerschap.kennisnet.nl/ineuropa> en <http://www.kennisnet.nl/thema/europa>.

⁷ Zie www.slo.nl

⁸ Zie hiervoor www.onderbouwvo.nl, doorklikken naar 'Leermiddelen'.

en 'Europa'¹⁰.

VERDERE ONTWIKKELINGEN

Canon geschiedenis

In 2005 is de Commissie Ontwikkeling Nederlandse Canon ingesteld door de minister van OCW. Dit vloeit voort uit het advies van de Onderwijsraad getiteld 'De stand van educatief Nederland'. Met de canon beoogt men een gedeelde (cultuur)historische kennis over Nederland te bewerkstelligen. De minister van OCW heeft de Commissie nadrukkelijk de opdracht gegeven dit te plaatsen in een internationale, vooral Europese, context. De commissie brengt haar advies dit najaar uit¹¹.

Innovatieve scholennetwerken.

Elos, dat staat voor *Europa als leeromgeving op scholen*, is een Nederlands initiatief. Het is een onderwijskundig concept voor de gehele school. In de Europese Unie zijn al meer dan 150 scholen in 22 landen betrokken. Het Europees Platform subsidieert in opdracht van OCW de ca. 20 Nederlandse Elos-scholen (€ 10.000 per school per jaar). De Europese Commissie ondersteunt de infrastructuur. Naast de Elos- scholen besteden ook de 80 **tweetalig onderwijs (tto)-scholen** expliciet aandacht aan Europa, als onderdeel van de 'Europese en Internationale Oriëntatie'(EIO), die in de tto-standaard is opgenomen. Dit onderdeel bestaat uit extra aandacht voor Europa in de lessen en uit minimaal één buitenlandse ervaring (meestal een uitwisseling). Nieuwe tto-scholen ontvangen eveneens subsidie voor de ontwikkeling van EIO in het kader van tweetalig onderwijs.

Zowel Elos als het tweetalig onderwijs worden gecoördineerd door het Europees Platform.

EU-sleutelvaardigheden

De Europese Commissie heeft een ontwerp-aanbeveling opgesteld voor "sleutelvaardigheden voor een leven lang leren". Naar verwachting zal over deze aanbeveling eind van dit jaar een akkoord worden bereikt tussen de Raad van de Europese Unie en het Europees Parlement. De aanbeveling biedt dan een referentiekader voor nationale overheden bij de vormgeving van beleid op het gebied van onderwijs en opleiding. Het huidige voorstel maakt een vergelijking mogelijk van het niveau van kennis van leerlingen in de verschillende lidstaten over Europese instellingen, de Europese integratie en de onderliggende waarden daarvan.

Nederland heeft ingestemd met het voorstel voor de aanbeveling (brief van de minister van OCW aan de Tweede Kamer inzake de geannoteerde agenda (deel onderwijs) van de OJC-Raad van 18 en 19 mei 2006, 21 501-34, nr. 68 d.d. 8 mei 2006). De nieuwe kerndoelen voor het Nederlandse onderwijs (primair onderwijs en onderbouw voortgezet onderwijs) dekken de genoemde sleutelcompetenties.

Europa-competentie

De Onderwijsraad pleitte in zijn advies over 'Onderwijs en Europa: Europees Burgerschap' (juni 2004) voor een Europa-competentie, voorlopig als keuze voor de leerling of voor de school. De minister van OCW heeft het Europees Platform gevraagd te adviseren over de invoering van een Europa-competentie. Op 24 mei jl. kreeg zij het advies aangeboden. In feite gaat het om een uitwerking van elementen van bovengenoemde kerndoelen en het zou goed gebruikt kunnen worden bij de vertaling van de kerndoelen in onderwijsprogramma's en -methodes. Het is bedoeld voor alle schooltypen binnen het voortgezet onderwijs en omvat kennis, vaardigheden en houdings-/meningsvorming. Wij zullen met relevante organisaties bespreken hoe deze competentie vorm gegeven kan worden zodat

⁹ Zie <http://www.mensmaatschappij.nl/homesite/downloaden/docenteuropahv.pdf>.

¹⁰ Zie <http://www.mensmaatschappij.nl/homesite/downloaden/docenteuropavmbo.pdf>.

¹¹ Zie verder www.canonvannederland.nl.

leerlingen uit het voortgezet onderwijs een 'Europa-competentie' kunnen behalen als onderdeel van hun examen, op vrijwillige basis.

Met bovengenoemde initiatieven heeft het vorige kabinet zich in de afgelopen periode ingespannen voor een betere inbedding van Europa in het onderwijs. In de komende tijd zal deze inzet worden voortgezet, waarbij de prioriteit ligt bij de ontwikkeling van lesmaterialen in het bijzonder voor het vmbo en bij het verder stimuleren dat scholen gebruik maken van de beschikbare (leer)middelen. Het is nu aan de scholen zelf verder invulling te geven aan de versterkte verplichte onderdelen en aan de grotere ruimte die scholen hebben om op hun eigen manier meer aandacht te besteden aan Europa, naar keuze mogelijk meer dan de wet strikt voorschrijft. De rol van de overheid hierbij is om - via de Inspectie - toezicht te houden op de realisatie van op de kerndoelen en eindtermen te baseren onderwijsprogramma's. Op deze manier wil het kabinet zich ervan vergewissen dat scholieren in de komende jaren daadwerkelijk meer kennis en vaardigheden tot zich nemen om te kunnen functioneren als burger in Europa.